

การพัฒนาเศรษฐกิจที่อิงอยู่บนฐานวัฒนธรรม: กรณีหัตถกรรมเครื่องจักสานของ อบต.บางปลาหมี่

Economic Development Based on Cultural Preservation: Case Study of Wicker Work by the Bang Plama Tambon Administrative Organization

สังวาลย์ สงกุล¹

วิไลวรรณ สมโสภณ²

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนางานหัตถกรรมเครื่องจักสานบ้านโพธิ์ศรี โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายบ้านโพธิ์ศรี เป็นงานจักสานที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม เริ่มขึ้นงานจักสานจากการใช้เองภายในครัวเรือน และเผยแพร่วิชาความรู้ความชำนาญให้กับเพื่อนบ้าน ผู้นำกลุ่มเกิดแนวคิดการรวมกลุ่มจากชุมชนมีเวลาว่างหลังจากการทำนาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จึงร่วมกันผลิตงานจักสานขึ้นมาออกจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเป็นการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับถ่ายทอดการทำงานจักสานมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งทำจักสานด้วยลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นประกอบด้วย ลายดอกพิกุล ลายหนามทุเรียน ลายแวมยุรา ลายดอกลั่นทม ด้วยฝีมืออันประณีต สวยงามมีความชำนาญทางศิลปะและสอดแทรกความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นปัจจัยแห่งความสำเร็จมาจากการสร้างจุดเด่นด้วยเอกลักษณ์ท้องถิ่น สอดแทรกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประโยชน์ในการใช้สอย สวยงาม ประณีต เน้นคุณภาพของงานตั้งแต่คุณภาพของวัสดุ มาตรฐานการผลิตด้วยฝีมือที่ละเอียดอ่อนมีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าก่อนส่งถึงลูกค้า อีกประการหนึ่งคือประธานกลุ่มเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูงมีการบริหารจัดการกลุ่มสตรีสหกรณ์จนประสบความสำเร็จ เป็นต้นแบบให้กับหน่วยงานอื่นๆ

Abstract

This research had the objective of producing guidelines for the preservation and development of wicker work by Pho Sri Village through review of documents, focus group discussions, and in-depth interviews.

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์; อาจารย์ประจำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

This study found that the bamboo and rattan wicker work in this village are traditional practices that have been handed down through many generations. Initially, the products were made for household consumption. Later, as more villagers learned the craft, the idea was born to form a cooperative to produce and promote the products during the non-rice farming season to generate supplemental income for the community. The success of this effort has helped to preserve and spread the traditional knowledge of this craft. A unique aspect of this tradition are the weaving designs, including bullet wood flower patterns, durian thorn patterns, Waew Mayura pattern, and Klan Thom flower pattern. The hand crafting is a delicate art that produces beautiful results and brings out the creativity of the local people. The factors behind the success of this effort include the integration of traditional wisdom with the enterprising nature of the community, the artistic values of the local populace, the emphasis on quality, the use of quality control measures before marketing, and the strong leadership of the cooperative. This experience can serve as a model for other communities.

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจที่อิงอยู่บนฐานวัฒนธรรม

Key Words: Economic Development Based on Cultural Preservation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นต้องบำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร สืบสานศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นจึงมีหน้าที่พัฒนาภูมิปัญญาไทยต่อยอดให้ทันการแข่งขัน สร้างเศรษฐกิจรากฐานให้มีความแข็งแกร่ง บนพื้นฐานวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตงานหัตถกรรมจักสาน งานหัตถกรรมไทยเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตทางประวัติศาสตร์ สังคม ค่านิยม การดำเนินชีวิตของคนในอดีต ศิลปหัตถกรรมแต่ละชิ้นที่สร้างขึ้นสามารถเป็นสิ่งที่บ่งบอก และชี้ให้เห็นถึงความเป็นวัฒนธรรมความเจริญอกงามทางความคิดของกลุ่มชนในภูมิภาคนั้นวิวัฒนาการของศิลปหัตถกรรมไทย งานหัตถกรรมเกิดจากวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อสนองต่อความต้องการพื้นฐานทางสังคมจากสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันต้องแสวงหาความอยู่รอดในการดำเนินชีวิต การหาอาหาร การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การสร้างที่อยู่อาศัยจึงประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้ มีรูปแบบการสร้างโดยใช้วัตถุดิบที่หาง่ายและมีตามธรรมชาติและในท้องถิ่นในวิธีและ

กระบวนการผลิต คิดค้นผ่านการแก้ไขสิ่งที่บกพร่องพัฒนาสู่การถ่ายทอดสู่บรรพชนคนรุ่นหลัง เพื่อเดินตามรอยแห่งวัฒนธรรม (วัฒนธรรม จุฑะวิภาต, 2545)

งานหัตถกรรมเครื่องจักสานของไทย จึงถือเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นประเภทหนึ่ง ที่มีพื้นฐานมาจากสังคมเกษตรกรรม ช่างสานก็คือเกษตรกรในชนบทที่จะใช้ช่วงเวลาว่างหลังจากการทำไร่ทำนา สร้างสรรค์ความคิด ประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ งานศิลปหัตถกรรมของไทย โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะซึ่งมีวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนด ในเชิงเศรษฐกิจศิลปหัตถกรรมได้มีบทบาทในการสร้างรายได้ที่สำคัญให้กับชุมชนและท้องถิ่น จากสินค้าและบริการที่เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่โดดเด่นมีเอกลักษณ์งานศิลปหัตถกรรมเป็นวิถีความเป็นไทย เป็นสิ่งที่แยกไม่ได้กับสังคมไทยในสังคมที่เรียบง่าย สังคมการเกษตรกรรมอยู่กันแบบเครือญาติ การใช้ชีวิตมีความผูกพันกับธรรมชาติ สิ่งที่น่ามาสร้างงานศิลปหัตถกรรมจึงเป็นสิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติและในท้องถิ่น ดังนั้นภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง

ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากจุดเริ่มต้นของรัฐบาลที่มีนโยบายด้านเศรษฐกิจที่จะสร้างความมั่นคงให้ประเทศที่มีจุดแข็ง คือมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์นำมาสร้างมูลค่าต่อยอดการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงจนเป็นระบบเศรษฐกิจ จากวัฒนธรรมที่มีความเข้มแข็งเป็นเอกลักษณ์ ระบบเศรษฐกิจที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนไทยในระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของภูมิปัญญา การสร้างมูลค่าและทรัพย์สินทางปัญญา (อภิสิทธิ์ ไส่ศัตรู ไกล, 2552) และตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญในการพัฒนา ที่จะยกระดับการครองชีพของประชาชนผู้ยากไร้ในชนบท วิธีการของรัฐบาลหลายสมัยก็คือการหากิจกรรมที่จะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐบาลนำมาส่งเสริมให้ประชาชนก็มักคำนึงถึงความพร้อมทางด้านอาชีพและสภาพแวดล้อมอื่นๆ โดยเฉพาะมีวัตถุดิบที่พอจะหาได้ใน

ท้องถิ่นและทักษะหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมของประชาชนอาชีพเสริมต่างๆ จะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากรายได้หลักเพื่อเพิ่มพูนความกินดีอยู่ดี และช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนแต่ละครัวเรือนในท้องถิ่นให้สูงขึ้นเป็นการช่วยแก้ปัญหาความยากจน การอพยพถิ่นที่อยู่อาศัยและลดการเกิดอาชญากรรม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของเจ้าของผลงานและชุมชน สิ่งสำคัญเพื่อการอนุรักษ์ สืบทอด และส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่ ทำให้ชาติและชุมชนพ้นวิกฤติและดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้ เช่นเดียวกันกับชุมชนบ้านโพธิ์ศรี อำเภอบางปลา ม้า จังหวัดสุพรรณบุรี ได้เกิดการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ในตำบลบางปลา ม้า อำเภอบางปลา ม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการริเริ่มจากความสนใจของประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกลุ่มอาชีพเพื่อเพิ่มหรือสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ซึ่งจะส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยอยู่ภายใต้การสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานท้องถิ่น ในปัจจุบันกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรีมีสมาชิกกลุ่มจำนวน 25 คน สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ การทำนา ปลูกข้าว แต่ในสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน การทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและไม่สามารถแข่งขันกับอาชีพอื่นหรือแข่งขันกับตลาดสินค้าอื่นได้ เมื่อหมดฤดูกาลทำนาแล้วจะรวมกลุ่มกันเพื่อทำการจักสาน ถือเป็นชุมชนที่มีความชำนาญและมีชื่อเสียงในการประกอบอาชีพจักสานไม้ไผ่และหวายมาเป็นเวลานาน และสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด จนกลายเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของตำบลบางปลา ม้า และได้รับรางวัลสินค้าคุณภาพระดับสี่ดาวจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและชาวต่างชาติ เป็นเหตุให้กลุ่มสามารถยืนหยัดอยู่ได้ภายใต้วิถีชีวิตชุมชน ทนทางสังคม ชุมชน องค์ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสม พัฒนา สร้างสรรค์จากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมเครื่องจักสานซึ่งเป็นงานหัตถกรรมมีจุดเด่น จากการประดิษฐ์ด้วยมือ มีเอกลักษณ์ ประณีต สะอาดอ่อนน งาม เพราะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดฝีมือกันรุ่นต่อรุ่น มีความคงอยู่ของตลาด ซึ่ง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น ยกแก่การลอกเลียนแบบ เช่น ลายหนามทุเรียน ลายดอกพิกุล แต่รูปแบบมีการ

เปลี่ยนแปลงไปตามแบบของผู้นำจ้าง สภาพเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อการคงอยู่ของงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวาย รวมไปถึงความคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายของบ้านโพธิ์ศรี อำเภอ บางปลาหมี่ จังหวัดสุพรรณบุรี ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการ หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายของบ้านโพธิ์ศรี เพื่อเก็บรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ที่มี อยู่เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

วิธีการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีความชำนาญจากการสั่งสม ประสบการณ์ ในการทำเครื่องจักสานกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรีซึ่งประกอบด้วย ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี 1 คน สมาชิกในกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรีผู้ สืบทอดประสบการณ์ จำนวน 5 คน ผู้นำท้องที่ 1 คน ผู้บริหารท้องถิ่น 1 คน ผู้นำชุมชน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการ สทนทนากลุ่ม

ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี เป็นงานจักสานที่สืบ ทอดมาจากบรรพบุรุษดั้งเดิม เริ่มขึ้นงานจักสานจากการใช้เองภายในครัวเรือน และ เผยแพร่วิชาความรู้ ความชำนาญให้กับเพื่อนบ้าน จนทำงานจักสานเป็นกันหมด ผู้นำกลุ่ม เกิดแนวคิดการรวมกลุ่มจากชุมชนมีเวลาว่างหลังจากการทำงาน ใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์ หลังจากนั้นชุมชนจึงร่วมกันผลิตงานจักสานขึ้นมาออกจำหน่ายเพื่อสร้าง รายได้เพิ่ม

งานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายบ้านโพธิ์ศรีเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับ ถ่ายทอดการทำงานจักสานจากบรรพบุรุษ มีการทำจักสานด้วยลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะท้องถิ่น ประกอบด้วย ลายดอกพิกุล ลายหนามทุเรียน ลายแวมยุรา ลายดอก ลั่นทม ด้วยฝีมืออันประณีต สวยงาม มีความชำนาญทางศิลปะ สอดแทรกความคิด สร้างสรรค์ จากเครื่องใช้ไม้สอยในครัวเรือน อาทิ ตะกร้า กระบุง ฝาชี พัฒนารูปแบบ

ผลิตภัณฑ์ เน้นทรวดทรงและประโยชน์ใช้สอย มาเป็นกระเป๋าสตางค์ ฉากกั้นห้อง นอกจากนี้ยังเพิ่มความโดดเด่นด้วยสีอันสวยงามสะดุดตา

ที่มาของการรวมกลุ่มเกิดจากนางปิ่นเป็นใจช่วยซึ่งเป็นคนที่รักงานสานเป็นอย่างมากชักชวนเพื่อนบ้านรวมกลุ่มกัน เป็นการเริ่มต้นกลุ่มหัตถกรรมจักสาน ต่อมาคนในชุมชนเห็นความสำคัญของอาชีพเสริมยามว่างและมีรายได้เสริม จึงขยายการทำออกไปในหลายหมู่บ้าน และในปี 2538 นางดารณี วงศ์จันทร์ จึงตั้งกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรีขึ้น ด้วยการมีวิสัยทัศน์และเจตนาในการสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น ความเป็นผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์และสายสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานต่างๆ ประกอบกับเป็นสมาชิกสภาตำบลบางปลาหมอ จึงรวบรวมสมาชิกเพิ่มเติมได้ทั้งหมด 25 คน ปัจจุบันการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่และหวาย นอกเหนือจากการใช้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษแล้วยังได้รับความรู้จากพัฒนาชุมชนมาสอนเพิ่มเติมให้ แต่ยังคงเอกลักษณ์ลวดลายที่สวยงามดั้งเดิมเอาไว้ ส่วนการรวมกลุ่มได้นำการบริหารจัดการมาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

การบริหารจัดการหัตถกรรมงานจักสานของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี

การบริหารจัดการงานหัตถกรรมของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี ประสบความสำเร็จประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้คือ

ด้านการดำเนินงานของกลุ่ม ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำและสมาชิกของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงาน ความรัก ความสามัคคีของหมู่คณะ ความร่วมมือร่วมใจและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม สร้างความเข้มแข็งและความเจริญอย่างยั่งยืน จุดเด่นของกลุ่มสตรีฯ คือการรวมกลุ่มที่ทุกคนคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ใช้หลักการทำงานแบบสังคมชนบทไทย สามารถสร้างความแข็งแกร่งและยั่งยืนให้กับกลุ่มได้จนถึงปัจจุบัน สำหรับโครงสร้างการบริหารงาน แม้จะเป็นกลุ่มสหกรณ์สตรีขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน 40 คน แต่มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานอย่างมีระบบมีการกำหนดหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน โครงสร้างกลุ่มทำงานเป็นแบบคณะกรรมการ การมีประธานแบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น

เหรียญก การตลาด การออกแบบ ที่ปรึกษาและกรรมการ การแบ่งงานกันทำตามความถนัด

ด้านการเงินและการลงทุน ทางกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี มีการจัดสรรรายได้ อย่างเป็นธรรมตามความสามารถของแต่ละคน และคำนึงถึงควมมีเสถียรภาพของกลุ่ม สมาชิกทุกคนให้ความร่วมมืออย่างดีในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม การแบ่งชิ้นงานฝึกตามความชำนาญ ได้ทำตามถนัดแล้วจ่าย เป็นชิ้นงาน ใครทำมากก็ได้มาก และงานแต่ละชิ้นเมื่อขายได้ต้องหักไว้กลุ่มร้อยละห้า ส่วนด้านการเงินในกลุ่มมีเงินทุนหมุนเวียนตลอด ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารายได้เป็นประเด็น สำคัญ ถ้ากลุ่มขาดรายได้หรือเกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ กลุ่มสตรี สหกรณ์บ้านโพธิ์ศรีก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้

ด้านการตลาด ทางกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี ใช้หลักการตลาดครบตาม หลักการ 4P's คือ ผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าต้องการ กำหนดราคาขายตามคุณภาพงาน มีช่องทาง จัดจำหน่ายหลายทาง พร้อมกับการส่งเสริมการขายตามฤดูกาล ซึ่งการรักษาคุณภาพ ของสินค้าและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างลูกค้า สามารถนำมาเพิ่มยอดขายได้

ด้านผลิตภัณฑ์ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทางกลุ่มสตรี สหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี พยายามรักษาเอกลักษณ์ของสินค้า และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นจุดขาย นอกจากนี้ทางกลุ่มยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ผลิตภัณฑ์เป็นอย่างมากทั้งรูปแบบ และสีสันให้ทันสมัยอยู่เสมอ สามารถตอบสนอง ความต้องการของลูกค้าได้ทุกระดับ

ด้านการผลิตและอุปกรณ์การผลิต เป็นวัสดุที่มาจากธรรมชาติต้องอาศัยฝีมือและ ความชำนาญจากอดีตมาทำการจักสานจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยังคงอนุรักษ์ไว้อย่างเหนียวแน่น เครื่องมือและอุปกรณ์หลักๆ ได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย ลวด เข็ม คีมตัดลวด คีมตัดหวาย ตัดไม้ หนังสติ๊กไถ่ไม้ กรรไกร น้ำ มีดเหลาไม้ เป็นสิ่งสำคัญในการผลิต

ประการสำคัญที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพเกิดจากขั้นตอนและกระบวนการผลิต ทาง กลุ่มจะคัดสรรหาไม้ไผ่และหวายที่มีลำต้นสมบูรณ์ไม่มีเชื้อราและทำความสะอาด นำไม้ ไผ่-หวายมาผ่าออกเป็นเส้นเล็กๆมาจักสานตามลายและตามวัตถุประสงค์ที่จะทำ ทาสี ทา น้ำมันวานิช ซึ่งผสมน้ำมันสน แล้วผึ่งให้แห้งเตรียมส่งจำหน่าย นอกจากนั้น ทางกลุ่มยังมี

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่อยู่เสมอให้ตรงต่อความต้องการของลูกค้า มีการผลิตสินค้าในรูปแบบต่างๆ เช่น ฝาชี กระเป๋าทะกร้าซึ่งมีหลายแบบ มีแบบ 4 เหลี่ยม หกเหลี่ยม แบบมีฝาปิด ไม่มีฝาปิด มีการพัฒนารูปแบบ สี สันตลอดเวลา เช่น การทำกระเป๋าสีเอกสารเป็นกระเป๋าสีแบบเจมบอนด์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ก็มีการออกแบบใหม่ตลอดเวลามีการออกแบบภายในกลุ่ม และมีวิทยากรช่วยออกแบบให้ช่วยเพิ่มทักษะในการพัฒนารูปแบบ ทรวาดทรงประโยชน์การใช้และสี สันตลอดเวลา สินค้าหลักที่ผลิตคือ กระเป๋าถือ สุภาพสตรี ฝาชี ฉากกั้นห้อง ตะกร้ารูปแบบต่างๆ การไม่หยุดนิ่งของความคิดและการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ทำให้สินค้าสามารถคงอยู่ในตลาดได้

กลุ่มสหกรณ์สตรีสามารถที่จะบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานจะต้องมีการวางแผนและการขับเคลื่อนที่มีทิศทาง พร้อมทั้งมีการพัฒนาการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรียังสามารถที่จะปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้เหมาะสมรวมทั้งมีความสามัคคีในหมู่คณะ ความกล้าที่จะยอมรับความเปลี่ยนแปลงและความมั่นคงในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มได้เป็นอย่างดี

สภาพปัจจุบัน

สินค้าหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีจุดแข็งมากมาย อาทิ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง สินค้าคุณภาพระดับโอท็อป สื่อความโดดเด่นของเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงมีผู้นำกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็งมีประสิทธิภาพนำมาซึ่งความอยู่รอดของกลุ่ม ในขณะที่จุดอ่อนของกลุ่ม คือ ความล่าช้าในการผลิต การขาดแคลนวัตถุดิบ ถ้าตลาดต้องการจำนวนมากไม่สามารถผลิตให้ทันได้ ความนิยมสินค้าตามยุคสมัยที่มีสินค้าจากวัสดุอื่นเข้ามาทดแทนช่องทางการจัดจำหน่ายที่พึ่งพาหน่วยงานจากภาครัฐ รวมถึงขาดการสานต่อภูมิปัญญาจากคนรุ่นหลัง อุปสรรคของการผลิต จะผลิตจำนวนมากไม่ได้ เพราะเป็นงานฝีมืองานจะเน้นคุณภาพไม่เน้นปริมาณ ปัญหาอุปสรรคมีในบางครั้งทีมงานมีปัญหาไม่ได้คุณภาพเสียทั้งชิ้นก็มีเป็นของมีตำหนิบางครั้งมีงานเข้ามามากทำไม่ทันก็มี ปัญหาของวัตถุดิบในปัจจุบันวัตถุดิบเริ่มลดน้อยลงมีไม่เพียงพอ จึงต้องมีการลงทุนซื้อหวายก็มักจะมีปัญหาคือ ถ้าทำในฤดูหนาวจะต้องระวังความชื้นของอากาศเพราะจะทำให้

เกิดเชื่อราได้ง่าย แต่ก็มีวิธีแก้ไข ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ ความต้องการสินค้าในตลาด และการขยายตลาด เมื่อก่อนมีความนิยมมากต่างกับตอนนี้

สภาพปัจจุบันที่ทางกลุ่มกำลังเผชิญอยู่คือ ขาดความต่อเนื่องจากการส่งเสริมของภาครัฐ ความนิยมสินค้าหัตถกรรมจักสานลดน้อยถอยลงจากสังคมในปัจจุบัน เปลี่ยนจากของใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นเพียงของฝากของที่ระลึก เนื่องจากมีสินค้าใหม่ทดแทนตามยุคสมัย หัตถกรรมจักสานจึงเป็นเพียงความชอบหรือความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น นอกจากนี้ความลดน้อยถอยลงของวัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ยากขึ้นหรือมีราคาสูง ก่อให้เกิดผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต และประการสุดท้ายขาดทายาทหรือผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนรุ่นใหม่ แม้จะมีการรวมตัวเป็นกลุ่มสหกรณ์สตรีเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และมีการศึกษาจากผู้อื่นแต่เป็นเพียงการรวบรวมข้อมูลสำหรับทำรายงานเท่านั้น มิได้นำไปปฏิบัติจริง ดังนั้นการสืบทอดภูมิปัญญาจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการคงอยู่ของหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การสร้างจุดเด่นของสินค้าด้วยเอกลักษณ์ท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรมจักสานบ้านโพธิ์ศรี เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตด้วยมือชาวบ้านอย่างแท้จริง สอดแทรกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประโยชน์ในการใช้สอยสวยงาม ประณีต มีรูปแบบและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งแตกต่างจากท้องถิ่นอื่น โดยเฉพาะลวดลายในการทำอย่างวิจิตรบรรจง อาทิ ลายดอกพิกุล ลายดอกกลิ่นทม ลายหนามทุเรียน ลายแวงมยุรา แม้อาจจะปรับเปลี่ยนรูปแบบตามยุคสมัยบ้างแต่ยังคงเอกลักษณ์ด้านลวดลายไว้อย่างเหนียวแน่น นอกจากนี้การควบคุมการผลิตทุกขั้นตอนให้สินค้าทุกชิ้นมีคุณภาพตามมาตรฐานงานหัตถกรรมจักสานเป็นสิ่งสำคัญของการรักษาเอกลักษณ์เอาไว้ได้

การรวมกลุ่มและการบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี ได้เริ่มมีการรวมกลุ่มเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สมาชิกได้ฝึกฝนและพัฒนาฝีมือการจักสานมีความสามัคคีในชุมชนและสร้างรายได้เพิ่ม ความสำเร็จของกลุ่มทุกวันนี้อันเนื่องมาจากผู้นำหรือประธานกลุ่มเป็นผู้มี

ภาวะผู้นำสูง ดำเนินกิจการกลุ่มโดยยึดหลักความเสมอภาคให้ความสำคัญทุกคนเท่าเทียมกัน พร้อมกับฝึกฝนและส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสดำเนินงานในทักษะ ฝีมือ อาชีพ ประกอบกับการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน สร้างเสริมกำลังใจในการทำงานให้แกสมาชิก

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนา

หน่วยงานที่มีส่วนร่วมการส่งเสริมงานหัตถกรรมจักสาน

กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางปลาหมอ ซึ่งเป็นหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ดูแลและส่งเสริมอาชีพให้ประชาชน พร้อมกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามนโยบายของรัฐบาล โดยส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมทางสังคม การสร้างอาชีพ การขยายตลาด สำหรับหน่วยงานที่ส่งเสริมจากจุดเริ่มต้นจนประสบผลสำเร็จ มีหน่วยงานที่ได้มีส่วนร่วมให้การสนับสนุน เช่น พัฒนาชุมชนและศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8 สุพรรณบุรีที่เข้ามาส่งเสริมได้หาตลาดให้ขายตามงานแสดงสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เป็นหน่วยงานแรกที่เข้ามาส่งเสริม และสำนักงานเกษตรอำเภอบางปลาหมอสนับสนุนเงินทุนในการฝึกอบรมกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลาหมอ และหน่วยงานอื่นอีกมากมายได้มีการช่วยประชาสัมพันธ์ให้มีการทำสื่อลงแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์และนำลงในอินเทอร์เน็ตให้ด้วย

บทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นในการส่งเสริมกลุ่มอาชีพ

ในบทบาทหน้าที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีกฎหมายให้อำนาจและบัญญัติให้มีหน้าที่ในการส่งเสริมอาชีพประชาชน และส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปะภูมิปัญญาท้องถิ่น จากบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางปลาหมอในการส่งเสริมนั้น สามารถที่จะช่วยเหลือส่งเสริมกลุ่มการประกอบอาชีพได้ตามอำนาจหน้าที่ตามกำลังความสามารถและงบประมาณ จากการที่กลุ่มได้รับความสำเร็จท้องถิ่นยังมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนากลุ่มอื่น โดยมีการใช้ความสำเร็จของกลุ่มนี้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนากลุ่มอื่นต่อ แนวทางในการส่งเสริมกลุ่ม ข้อแรก ขยายกลุ่มออกไปจากชุมชน หมู่ 3 มีการแยกหมู่บ้านและได้มีการแยกกลุ่มทำไปหมู่ 12 ซึ่งเป็นชุมชนฝั่งเดียวกันขยาย

ออกไปเรื่อย ข้อสองคือจัดประชาสัมพันธ์แนะนำไปตามหน่วยราชการไป โชว์ตามหน่วยงานต่างๆ ข้อสามให้ราชการส่งเสริมเช่นที่ผ่านมาเป็นของพัฒนาฝีมือแรงงานมีรายได้ให้ผู้ฝึกอบรมปัจจัย ข้อสี่คือไปจำหน่ายตามแหล่งท่องเที่ยวและงานโชว์สินค้า OTOP ทำเป็นแผนที่ให้เข้ามาเยี่ยมชมเยือนที่ตำบลและที่จะส่งเสริมกลุ่มอาชีพในตำบลได้ โชว์ฝีมือมีรายได้ให้นักพัฒนาชุมชนบ้าง เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนบ้าง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลทำแผนพับเพื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อโปรโมทว่าเป็นผลิตภัณฑ์ของตำบล ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน เห็นความสำคัญในการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับประชาชนในตำบลบางปลาหมอ จากความสำเร็จของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายบ้านโพธิ์ศรี สามารถนำแนวทางการความสำเร็จของกลุ่มนี้เพื่อนำไปพัฒนากลุ่มอาชีพอื่นที่อยู่ในตำบล และมีนโยบายการต่อยอดพัฒนาให้กลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายให้ขยายต่อ โดยการฝึกให้ผู้ที่ยากรียนมาฝึกหัดทำเพื่อขยายฐานการผลิตให้มากขึ้นต่อไป

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นความสำเร็จอย่างสูงของกลุ่ม ซึ่งมีผลดังนี้คือ

1. การเพิ่มมูลค่าสินค้าจากทักษะ และองค์ความรู้ภายในเป็นมูลค่าของสินค้าและบริการที่องค์กรต่างๆ นั้นได้กระทำอยู่ โดยที่มูลค่าของสินค้าและบริการคือ มูลค่าปัจจุบัน ที่วัดจากตัวกระแสเงินสดสุทธิที่จะได้ในอนาคตจากมูลค่าของสินค้าของกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ และหวายบ้านโพธิ์ศรี ตำบลบางปลาหมอ ที่เกิดจากทักษะและองค์ความรู้ภายในที่สินค้าโดยทั่วไปจะมีราคาที่มีมาตรฐานใกล้เคียงกันในราคาค่อนข้างต่ำแต่มีการเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่ผลิตขึ้นบนพื้นฐาน ทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากองค์ความรู้ ทักษะความชำนาญจะเป็นสินค้าที่มีมูลค่าที่สูงกว่ามากเช่น กระเป๋าจักสานไม้ไผ่ และหวายสำหรับใส่เอกสาร สามารถแข่งขันสู่ตลาดในระดับประเทศและต่างประเทศได้ โดยกลุ่มเป้าหมายจะมีเฉพาะกลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูง

2. การก่อเกิดจิตสาธารณะ จิตสาธารณะหมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม สำหรับกลุ่มหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายบ้านโพธิ์ศรี มีการก่อเกิดจิตสาธารณะใน

การช่วยเหลืองานที่เป็นสาธารณะของหมู่บ้าน เช่น ผู้ว่างงานหลังการเก็บเกี่ยวก็ฝึกฝนเรียนรู้การทำหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายเพื่อก่อให้เกิดรายได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่และหวายของกลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านโพธิ์ศรี นอกจากสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชน ยามว่างจากการทำนาช่วยเพิ่มความเจริญทางเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว ยังสอดคล้องกับ แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การ สร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพยากรทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม และ สอดรับนโยบายขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยโดยใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งกำหนดโดย รัฐบาลคือ ขยายฐานบริการในโครงสร้างการผลิตของประเทศ และเชื่อมโยงธุรกิจภาค บริการ อุตสาหกรรม และการเกษตรเข้าด้วยกัน ผลการศึกษายังพบว่าแนวทางในการ ส่งเสริมพัฒนานั้นภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามา มี ส่วนร่วมช่วยกันส่งเสริมและสนับสนุนให้งานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่สามารถคงอยู่กับ สังคมไทยได้

ข้อเสนอแนะ

1. กลุ่มสตรีสหกรณ์ควรประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อ ขอรับการสนับสนุนด้านการศึกษาดูงาน กลุ่มอาชีพอื่นๆ เพื่อให้เกิดแนวคิดสร้างสรรค์ใน การทำงานทั้งด้านรูปแบบ และเทคนิคการทำ
2. ควรมีการรวมกลุ่มสมาชิกให้มากขึ้น และรณรงค์การสร้างจิตสำนึกในภูมิ ปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน อาจร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลจัด สอนในโรงเรียน
3. ควรมีการปรับปรุงการบริหารงานกลุ่มอยู่เสมอ โดยเฉพาะรูปแบบการ ออกแบบการผลิตและการหาตลาดใหม่ๆ พัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถในการติดต่อ การประชาสัมพันธ์ รวมทั้งต้องมีเครือข่ายสามารถ ติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2532). **ศิลปหัตถกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

กิตติ ลิมสกุล. (ม.ป.ป.). **แนวทางการดำเนินงาน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์**. ค้นหาเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553, จาก <http://www.thaitambon.com/otop/otopprocess/processpage1-9.htm>

เฉลิมพล ชารประเสริฐ. (2550). **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าข้อมลิธรรมชาติเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้**. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยปกครอง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ปิยกานต์ พักสด. (2552). **กระบวนการกลุ่มสู่การแก้ไขปัญหากลุ่มผ้าดันมือ**. ค้นหาเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2553 , จาก http://www.vijai.org/re_detail.asp?Topicid=182

วัฒนะ จุฑะวิภาต. (2545). **ศิลปะพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศิลปประภา.

วัฒนะ วัฒนาพันธุ์, นุบผา วัฒนาพันธุ์ และ สามารธ ศรีจำนงค์. (2544). **ศิลปะพื้นบ้านล้านนา: การเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่**. เชียงใหม่: Within Design CO.,Ltd, อภิสิทธิ์ ไลศัตร์ไกล (2552) **เรื่องจากปก**. นิตยสารส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ผลักดันเศรษฐกิจไทย ปีที่ 1(1).